

Egy veremgödör válogatott anyaga

RÉGÉSZETI SÉTA A TABÁNBAN

Írta SZILÁGYI JÁNOS

Frissen sarjadt zöld pázsitok üdeségét romszigetek szakítják meg. Tabánban vagyunk. Ahol most állunk, fölöttünk több méter magasságig, három évvel ezelőtt még domb emelkedett. Azok a házikók és keskeny utcák, amelyeket a dombon és lejtőjén hirtelen nagyra nőtt fővárosunk szórakozottsága itt felejtett, a köztudatban a regényesség képzetével társultak. Ki sejtette akkor, hogy az öreg házikók alatt a domb méhe fővárosunk őskorának titkait rejti magában? Azonban magyar életkedvünk városrendezési tervek megvalósítását határozta el, és a modern városképből kirívó ősi színfoltot, Tabánt is halálra ítéltük, legfeljebb a romantikáját sajnáltuk. A sebészeti beavatkozásért el nem képzelhető jutalmat kaptunk: Tabán számára nemcsak új élet lehetősége nyílt meg, de amikor a házakat lebontották, és a Fővárosi Kertészet a talaj egyengetéséhez, a domb elhordásához hozzálátott, a Fővárosi Régészeti Intézet váratlan felfedezéseket tett. A közmunkákkal karöltve, két éven át nagy erővel folytatott ásatai (dr. Nagy Lajos és Garády Sándor vezetésével) kiszabadították a ma is látható régi építményeket és annyi régi edénydarabot hoztak felszínre, hogy elhelyezésük külön ő-, közép- és újkori kerámiai gyűjtemény felállítását igényli, ép edényekké való kiegészítésük és összeállításuk még több évi szorgos munkát kíván meg. A belőlük levont tanulságok fellebbentték a fátyolt fővárosunk multjáról, a kőkorszakig visszamenőleg.

Tehát mit mesélnek nekünk ezek a tabáni romok? Hány évszázada kihalt népek fiai ettek és ittak a Régészeti Intézetben őrzött agyagedényekből? Milyen volt itt az élet képe évezredekkel és évszázadokkal ezelőtt?

1. sz. képünk szemlélteti, hogy az ásítás közben hogyan sötétlettek elő a kultúr-gödörök és az őskori gödörlakások körvonalai a világosabb, emberi kéztől még meg nem zavart anyatalajkörnyezetből. A Föld ugyanis örökre megőrzi annak a nyomát kevertségével és sötétedésével, ha az emberi kéz valahol

tett benne valamit, vagy ha ott akárcsak megfordult. Az anyatalaj eredeti felépítésének és egyöntetű képének ezt a megzavarását, azaz az emberi kultúrrejteget vagy foltot keresi a régész zeme, és ha megtalálta, a kevert földet kikutatja, kiássza, kielemezi, majd a nyomokat tovább kíséri. A Fővárosi Régészeti Intézet ásoi százsámra kutattak ki Tabánban ilyen, edénydarabokkal kevert földdel tömődött gödröket.

A kiszedett edénycserepeket mindenekelőtt összetartozásuk szerint szét kellett válogatni és összeragasztani. Hogy ez milyen nagy munka lehetett, mutatja az egyik képünk is. (2. kép), amelyen nem egy edény több száz darabból van összeragasztva.

A gödröknek a kutatók szerint különböző rendeltetésük volt. Hulladék-, lakógödörökkel és téli időre elvermelt lacikonyha-edénykészlet rejtőgödreivel volt dolga a Régészeti Intézetnek.

Mivel a ma is látható romok nem lakóépületek maradványai, ebből a körülményből és a fent említett gödrök sokaságából mindenekelőtt azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Tabán területén a régmúlt időkben sohasem volt városias lakótelepülés. Volt olyan gödör, amelyből 200 drb edény került ki cseréptörédekben. (2. sz. kép.) Szemellátható, hogy teljes korsó- és pohárkészletről van szó. A kutatók meg is állapították, hogy Tabánban, a Gellérthegynél összeszűkülő Duna partján, igen fontos révéltkelő helynél lacikonyhás, sátoros sokadalom lehetett a magyar középső- és újkorban, míg a római foglalkozás előtt az őskorban putri-település.

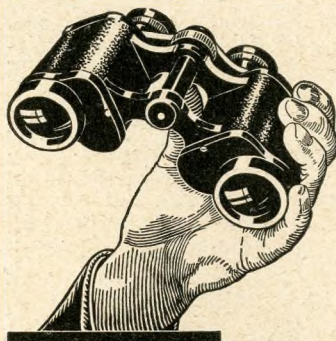
A tabáni kerámiai anyag igen jelentős abból a szempontból, hogy folytonos láncolatot alkot az újabb kőkorszaktól napjainkig. Ettől az őskorszaktól kezdve, amikor a kerámiai díszítő képzelet még csak a legkezdetlegesebb, legegyszerűbb díszítő elemeket tudta feltalálni és alkalmazni: ujjal való böködést, pont és vonaldíszítést, folytatva a következő ú. n. rézkorszakkal és a hosszú bronzkor egyes szakaszaival, majd a korai vaskorra («Hallstatt»-i kor) és az első virágzást jelentő későbbi, újabb vaskorral («La Tène»-kor, a kelták kora), utána átesve

a római hódoltság hadi állapotán és a korai középkor népvándorlása viharain — amelyek az ipari és kereskedelmi jelentőségű hely átmeneti leszereplését vonták maguk után — a késői középkorban és az új-, majd a török-korban és a XVIII. században megint fontossá vált a Pest-tabáni révátkelő hely és mindig betelepült volt. A lebontott házak alatt a legfelső szinten csontvázak kerültek elő, ami bizonyosság arra, hogy az említett korszakok után egyideig temetőül szolgált.

Ebből a települési folytonosságból szűrtek le a szakemberek azt a következtetést, hogy «Budapest Európa legrégebb fővárosa». Ezt nyilván úgy kell értenünk, hogy bár pl. Athén és Róma városiasodásban néhány évszázaddal régebben keletkezett, mint a mi Aquincumunk — amely mint római alapítás, a mai Óbuda helyén, fővárosunk városias életének megindulását jelentette, de Tabánban évezredekkel előbb, az újabb kőkorszaktól kezdve emberi település létesült, a környék kerámiai leletei tanulságai alapján már az őskorban messze kiható ipari és törzsi központ lett, tehát főhely, bennszülött falu jellege ellenére is. Különösen áll ez az újabb vaskorra, a kelta «eraviszkuszok» idejére (Kr. e. I. és Kr. u. I—III. évszázad), amely korszakból származott edényeink igen kiválnak elsőrangú kivitelükkel és gazdag, ízléses díszítésükkel.

A Krisztus születése körül ideért római hódítók egyideig nem zavarták a terület bennszülött kelta lakóinak életét. A Gellért-hegyen továbbra is fennállott előkelőknek a vártelepe — amelyet valószínűleg még elődeiktől, az illyrektől vettek el, — a hegy lábánál pedig a szegény népség falutelepülése élte tovább háborítatlan életét. Csak a IV. sz. második felében vonták be a hadizónába a Tabán területét. I. Valentinianus uralkodása alatt, 374 körül épült az az őrtorony, amelynek a rommaradványa (3. sz. kép) a Tabánban ma is látható.

A történelmi háttér és előzmények meg-

CARL ZEISS
JENA

Egy népszerű Zeiss-látcső népszerű áron!

Egyike az új «pehelykönnyű» modelleknek: 40%-kal könnyebb, mint a hasonló teljesítményű és méretű régebbi üvegek. Könnyebben vihetjük tehát magunkkal s kezzünk hosszabb megfigyelésnél sem fárad ki. Nagy fényereje, széles látótere, valamint a rendkívül gyors beállítás minden szem és minden távolság számára ideális utazó-, sport- és turistalátcsővé teszi. Az új SPORTUR univerzális látcső. Jól bevált Zeiss-konstrukciója és nagy optikai teljesítménye ellenére, ára oly alacsony, hogy beszerzése szélesebb körök számára is lehetővé vált.

ZEISS-SPORTUR 6x24 az ideális sport- és turistalátcső

Kapható a látszerészeti szaküzletekben.

Magyarországi vezérképviselő: ifj. JURÁNY HENRIK,
Budapest, IV., Váci-utca 40. Telefon: 183-092.

világítása után kezdjük meg sétánkat a le-tűnt kultúrák, népek rommezején, az emberi és nemzeti halandóság mementója színterén. A Szebeny Antal-téren vágunk át az úttesten és sétáljunk el először a rommező észak-nyugati szögletébe, az új észak-déli kocsút mentén a pázsitba besüllyedő rommaradványhoz. (4. sz. kép.) A XV. század második felében épült a szabályos kockakövekből rakott falazat, amely az Ördögárok nevű patak (ez itt a falazat előtt észak-nyugat irányban folyik el, ma már beoltozva) fölött átvezető középkori híd egyik hídfőbiztosító erődművének maradványa. Az erődmű szögletéhez való hozzáépítés a XVIII. századból származik.

Középkori hídfőnktől sétáljunk a tabáni szeb templom irányába, a rommaradványok sűrűjébe. Csonkán meredő falak közt találjuk magunkat. Mintha pusztító légitámadás döntötte volna romba ezt a városrészt. A falakba vágott, felül félköríves boltosított ajtók betekintést engednek a titokzatos rendeltetésű építmények belsejébe. A kapuk mögött alagút-üreg sötétlik. Ezzel már el is szóltuk magunkat, mert az ásátás vezetői szerint ezeknek az épületeknek a rendeltetése valóban regényes és bizonytalan, a kapuk mögötti üregek valóban alagutak torkolatai. A Várhegy felől jövő alagutak (amelyek nyilván a Szent Imre-fürdő irányába a királyi fürdőbe, illetőleg a Duna felé haladnak) biztonságát védő tornyok maradványai bizonyára ezek a négy-

Lakógödörök sötét nyomai az ásátás előtt

szögű építmények. Koruk : a középkor vége, a XV. század második fele. Volt olyan vélemény is, hogy a terjedelmesebb épület fürdő lehetett.

A tabáni plébániatemplom felé eső, szélső rommaradvány régészeti csoda (3. kép). Felül rómaikori óratorony fatalapzatából maradt meg valami emlékeztető, alatta pedig egy pince nyílása ásít felénk — az újkorból. Hogy került az, ami előbb épült, a később épített alá? Úgy, hogy a római építménynek az újabb korban alája vájták a pinceüreget, a nélkül, hogy a felette megmaradt római falmaradványt megbolygatták volna. Erre mutat az is, hogy a pince és a római falazat közti földrétegben mindkettőjükénél régibb kultúra került elő : egy őskori hulladékgyödör, szintén bolygatatlan állapotban.

Tabán romjai között megilletődve állunk, amikor fővárosunk eme több ezer éve lakott helyének multjára gondolunk. De fővárosunk, amint tabáni tervei mutatják, igazságot szolgáltat az öreg városrésznek : önmagát becsüli meg, amikor multja iránt érdeklődik, és e mult emlékeit a legszebb környezetbe foglalja.